

ΑΠΟΦΑΣΗ (ΕΕ) 2017/1592 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

της 15ης Μαΐου 2017

σχετικά με το μέτρο SA.35429 — 2017/C (πρώην 2013/NN), το οποίο έθεσε σε εφαρμογή η Πορτογαλία σχετικά με την παράταση της χρήσης των δημόσιων υδάτινων πόρων για την παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας*[κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό C(2017) 3110]***(Το κείμενο στην πορτογαλική γλώσσα είναι το μόνο αυθεντικό)****(Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)**

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ,

Έχοντας υπόψη τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 108 παράγραφος 2 πρώτο εδάφιο,

Έχοντας υπόψη τη συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, και ιδίως το άρθρο 62 παράγραφος 1 στοιχείο α),

Αφού κάλεσε τους ενδιαφερόμενους να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους σύμφωνα με το άρθρο 108 παράγραφος 2 της Συνθήκης και έχοντας υπόψη τις παρατηρήσεις αυτές,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

1. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- (1) Στις 18 Σεπτεμβρίου 2012 η Επιτροπή έλαβε καταγγελία από ιδιώτες σχετικά με εικαζόμενη παράνομη κρατική ενίσχυση που χορηγήθηκε από την Πορτογαλία στην EDP — *Energias de Portugal, SA* ⁽¹⁾ («EDP») και αφορούσε, αφενός, λανθάνον κόστος στην Πορτογαλία και, αφετέρου, την παράταση της χρήσης των δημόσιων υδάτινων πόρων για την παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας.
- (2) Στις 30 Οκτωβρίου 2012 η Επιτροπή διαβίβασε την καταγγελία στην Πορτογαλία ζητώντας επίσης συμπληρωματικές πληροφορίες, τις οποίες η Πορτογαλία παρέιχε με επιστολή της 8ης Ιανουαρίου 2013. Στις 25 Ιανουαρίου 2013 πραγματοποιήθηκε συνάντηση με τις πορτογαλικές αρχές. Η Πορτογαλία υπέβαλε συμπληρωματικές πληροφορίες στις 7 Μαρτίου 2013.
- (3) Στις 18 Σεπτεμβρίου 2013 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέστειλε επιστολή στην Πορτογαλία με την οποία γνωστοποίησε την απόφασή της να κινηθεί επίσημη διαδικασία έρευνας, με βάση τη διαδικασία του άρθρου 108 παράγραφος 2 της Συνθήκης, μόνο όσον αφορά την παράταση της χρήσης των δημόσιων υδάτινων πόρων για την παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας.
- (4) Η Επιτροπή έλαβε παρατηρήσεις από την Πορτογαλία στις 21 Οκτωβρίου 2013 και εξέδωσε σχετικό διορθωτικό στις 29 Ιανουαρίου 2014.
- (5) Η απόφαση της Επιτροπής να κινηθεί την επίσημη διαδικασία έρευνας ⁽²⁾ («απόφαση κίνησης της διαδικασίας») δημοσιεύτηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* στις 16 Απριλίου 2014.
- (6) Τον Μάιο του 2014 η Επιτροπή έλαβε παρατηρήσεις από τρίτους.
- (7) Στις 3 Ιουλίου 2014 η Πορτογαλία απέστειλε την απάντησή της στις παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν από τρίτους.
- (8) Η Επιτροπή ζήτησε συμπληρωματικές πληροφορίες με επιστολή της 15ης Απριλίου 2016. Η Πορτογαλία απέστειλε την απάντησή της στις 19 Αυγούστου 2016.
- (9) Με την παρούσα απόφαση περατώνεται η επίσημη διαδικασία έρευνας που κινήθηκε βάσει του άρθρου 108 της ΣΛΕΕ. Η απόφαση δεν αφορά τη συμμόρφωση του μέτρου προς άλλες διατάξεις του δικαίου της ΕΕ, όπως οι κανόνες περί δημόσιων συμβάσεων και οι αντιμονοπωλιακοί κανόνες της ΕΕ βάσει των άρθρων 106/102 της ΣΛΕΕ.

⁽¹⁾ Πρώην «Electricidade de Portugal» έως το 2004.

⁽²⁾ Κρατική Ενίσχυση SA.35429 (2013/C) (πρώην 2012/CP) — Παράταση της χρήσης των δημόσιων υδάτινων πόρων για την παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας — Πρόσκληση για την υποβολή παρατηρήσεων σύμφωνα με το άρθρο 108 παράγραφος 2 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ C 117 της 16.4.2014, σ. 113).

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ

2.1. Η αγορά ενέργειας στην Πορτογαλία

- (10) Πριν από την ελευθέρωση της πορτογαλικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας το 2007 η παραγόμενη στην Πορτογαλία ηλεκτρική ενέργεια δεν πωλούνταν απευθείας στην αγορά, αλλά αγοραζόταν από τον δημόσιο φορέα εκμετάλλευσης του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας, Rede Eléctrica Nacional, SA («REN»), βάσει μακροπρόθεσμων συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Σύμφωνα με τις εν λόγω συμβάσεις, η REN υποχρεούνταν να αγοράζει εγγυημένο ποσό ηλεκτρικής ενέργειας από εγκεκριμένους παραγωγούς, σε εγγυημένη τιμή, η οποία κάλυπτε επακριβώς προσδιορισμένα στοιχεία κόστους, και για εγγυημένο χρονικό διάστημα, συγκεκριμένα έως το 2027.

2.2. Η απόφαση σχετικά με το λανθάνον κόστος

- (11) Σε συνέχεια της εφαρμογής της οδηγίας 2003/54/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου⁽¹⁾, η Πορτογαλία αποφάσισε να καταγγείλει πρόωρα τις μακροπρόθεσμες συμβάσεις αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και να τις αντικαταστήσει με την καταβολή αντιστάθμισης του λανθάνοντος κόστους (μηχανισμός κόστους διατήρησης συμβατικής ισορροπίας, «CMEC»). Στο νομοθετικό διάταγμα αριθ. 240/2004, της 27ης Δεκεμβρίου 2004, καθορίζονται οι παράμετροι και η μεθοδολογία για τον υπολογισμό του CMEC.
- (12) Η Πορτογαλία κοινοποίησε το μέτρο αντιστάθμισης του λανθάνοντος κόστους την 1η Απριλίου 2004, με βάση την ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη μέθοδο ανάλυσης των κρατικών ενισχύσεων που σχετίζονται με λανθάνον κόστος⁽²⁾. Το εν λόγω λανθάνον κόστος έπρεπε να καταβληθεί για την πρόωρη καταγγελία των συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας μεταξύ της EDP και της REN για 34 σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, εκ των οποίων 27 ήταν υδροηλεκτρικοί σταθμοί, ως αντάλλαγμα για την προβλεπόμενη επιβάρυνση παλαιών επενδύσεων στην ελευθερωμένη αγορά. Η απόφαση για το λανθάνον κόστος αναφέρεται επίσης στις Tejo Energia και Turbogas. Η Πορτογαλία γνωστοποίησε την πρόθεσή της να χορηγήσει επίσης λανθάνον κόστος στις Tejo Energia και Turbogas. Το μέτρο επρόκειτο να χρηματοδοτηθεί από τα έσοδα εισφοράς που θα επιβαλλόταν στους τελικούς καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας, ανάλογα με την προμήθεια ρεύματος βάσει σύμβασης.
- (13) Η Επιτροπή ενέκρινε το μέτρο το 2004 με σκοπό την κάλυψη των δυνητικών ζημιών τριών επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένου του κατεστημένου φορέα⁽³⁾, στην απόφαση σχετικά με την κρατική ενίσχυση N 161/2004 — Υπερβάλλον κόστος στην Πορτογαλία⁽⁴⁾.
- (14) Όπως αναφέρεται στην εν λόγω απόφαση της Επιτροπής, η αντιστάθμιση CMEC που καταβαλλόταν στην EDP σε ετήσια βάση από τον Ιούλιο του 2007 περιλάμβανε δύο στοιχεία, συγκεκριμένα μια σταθερή συνιστώσα, η οποία αποτελεί ποσοστό του εκ των προτέρων υπολογισμένου μέγιστου ετήσιου ποσού, και μια συνιστώσα αναπροσαρμογής, η οποία λαμβάνει υπόψη την πραγματική αξία της διαφοράς μεταξύ των πραγματικών εσόδων και των εξόδων των οικείων σταθμών, υπολογιζόμενη στο επίπεδο του ενοποιημένου ομίλου εταιρειών, εν προκειμένω της EDP. Η τελική αναπροσαρμογή του ποσού της αντιστάθμισης CMEC θα υπολογιστεί στις αρχές του 2018, το οποίο είναι το ενδέκατο έτος από την πρόωρη καταγγελία της σύμβασης αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Η τελική αυτή αναπροσαρμογή θα υπολογιστεί στη βάση των προβλεπόμενων εσόδων έως το τέλος του 2027, το οποίο είναι το έτος λήξης της εφαρμογής του μηχανισμού CMEC, σύμφωνα με την απόφαση της Επιτροπής.

2.3. Παράταση της περιόδου παραχώρησης

- (15) Η συμφωνία καταγγελίας των συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας της EDP όσον αφορά τους υδροηλεκτρικούς σταθμούς συνήφθη τον Φεβρουάριο του 2005, μετά την έκδοση του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 240/2004. Η συμφωνία καταγγελίας των συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας περιέχει ρήτρα με ανασταλτικό αποτέλεσμα όσον αφορά τη συμφωνηθείσα καταγγελία. Η εν λόγω ρήτρα εξαρτά την καταγγελία των συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας από το δικαίωμα χρήσης δημόσιων υδάτινων πόρων για ελάχιστο χρονικό διάστημα ίσο με την ωφέλιμη διάρκεια ζωής του εξοπλισμού και των έργων πολιτικού μηχανικού. Σε κάθε περίπτωση, το δικαίωμα χρήσης δημόσιων υδάτινων πόρων θα χορηγούνταν στον παραγωγό ηλεκτρικής ενέργειας, ήτοι στην EDP, για το ίδιο χρονικό διάστημα.
- (16) Βάσει του πορτογαλικού νόμου αριθ. 58/2005, της 29ης Δεκεμβρίου 2005, περί υδάτων και του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 226-A/2007, της 31ης Μαΐου 2007, περί του καθεστώτος χρήσης υδάτινων πόρων, η χρήση δημόσιων υδάτινων πόρων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας υπόκειται σε παραχώρηση. Η παραχωρησιούχος

⁽¹⁾ Οδηγία 2003/54/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της οδηγίας 96/92/EK (EE L 176 της 15.7.2003, σ. 37).

⁽²⁾ Εκδόθηκε από την Επιτροπή στις 26 Ιουλίου 2001 και κοινοποιήθηκε στα κράτη μέλη με την επιστολή SG(2001) D/290869 της 6ης Αυγούστου 2001.

⁽³⁾ Συγκεκριμένα των EDP, Tejo Energia και Turbogas.

⁽⁴⁾ Απόφαση C(2004)3468 της Επιτροπής, της 22ας Σεπτεμβρίου 2004, σχετικά με την κρατική ενίσχυση N 161/2004, Υπερβάλλον κόστος στην Πορτογαλία (EE C 250 της 8.10.2005, σ. 9).

εταιρεία πρέπει να επιλέγεται με μία από τις ειδικές διαδικασίες που καθορίζονται στον νόμο. Βάσει του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 240/2004 και του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 226-A/2007, με τη λήξη της παραχώρησης τα στοιχεία ενεργητικού που σχετίζονται με τη δραστηριότητα που αποτέλεσε αντικείμενο της παραχώρησης επιστρέφονται ατελώς στο Δημόσιο. Εάν ωστόσο η παραχωρησιούχος εταιρεία πραγματοποίησε επενδύσεις με την άδεια του αναθέτοντος φορέα οι οποίες δεν αποσβέστηκαν και δεν ήταν δυνατόν να αποσβεστούν, το Δημόσιο μπορεί είτε να επιστρέψει την υπολειμματική αξία είτε να παρατείνει τους όρους της παραχώρησης για το χρονικό διάστημα που απομένει έως την απόσβεση των στοιχείων ενεργητικού, το οποίο δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβαίνει τα 75 έτη ⁽¹⁾.

2.4. Αξία της παράτασης των συμβάσεων παραχώρησης των υδροηλεκτρικών σταθμών

- (17) Η Πορτογαλία εκπόνησε τρεις μελέτες στις οποίες εκτίθεται αναλυτικά ο υπολογισμός της ενδεχόμενης οικονομικής αξίας της παράτασης το 2007. Τα κύρια αποτελέσματα των μελετών είναι τα εξής:
- α) Σύμφωνα με την εκτίμηση της REN, η αξία της παράτασης της σύμβασης παραχώρησης ανέρχεται σε 1 672 εκατ. ευρώ βάσει ενιαίου προεξοφλητικού επιτοκίου 6,6 %, που αντιστοιχεί στην τιμή που ανέφερε η ίδια η EDP για το μέσο σταθμισμένο κόστος κεφαλαίου («WACC»).
  - β) Η Caixa Banco de Investimento εκτιμά αξία η οποία κυμαίνεται από 650 εκατ. ευρώ έως 750 εκατ. ευρώ, βασιζόμενη στη χρήση δύο προεξοφλητικών επιτοκίων: η υπολειμματική αξία των συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας προεξοφλείται με επιτόκιο 4,57 %, το οποίο προκύπτει από περιθώριο 50 μονάδων βάσης επί της απόδοσης του 4,05 % των 15ετών κρατικών ομολόγων· και οι διαθέσιμες ταμειακές ροές προεξοφλούνται με WACC 7,72 % βάσει υποδείγματος αποτίμησης κεφαλαιουχικών περιουσιακών στοιχείων το οποίο τροφοδοτείται με δεδομένα που αντλούνται έμμεσα από εκτιμήσεις κόστους ιδίων κεφαλαίων και κινδύνων παρόμοιων ευρωπαϊκών επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας.
  - γ) Σύμφωνα με την εκτίμηση της Credit Suisse First Boston («CSFB»), η αξία ανέρχεται σε 704 εκατ. ευρώ, η οποία εξαρτάται από παραδοχή σχετικά με την τιμή ηλεκτρικής ενέργειας ύψους 50 ευρώ/MWh, βάσει προεξοφλητικών επιτοκίων 7,89 % για το WACC και 4,55 % για την υπολειμματική αξία, αντίστοιχα. Το επιτόκιο του WACC βασίζεται, όπως και για την Caixa Banco de Investimento, σε υπόδειγμα αποτίμησης κεφαλαιουχικών περιουσιακών στοιχείων το οποίο τροφοδοτείται με δεδομένα που αντλούνται έμμεσα από εκτιμήσεις κόστους ιδίων κεφαλαίων και κινδύνων παρόμοιων ευρωπαϊκών επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας.
- (18) Το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 226-A/2007 παρείχε νομική βάση για τις ανασταλτικές ρήτρες των συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας παρατείνοντας τη διάρκεια των δικαιωμάτων χρήσης των δημόσιων υδάτινων πόρων των υδροηλεκτρικών σταθμών που εκμεταλλεύονταν η EDP, των οποίων η σύμβαση αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας είχε καταγγελθεί με το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 240/2004.
- (19) Βάσει του άρθρου 91 παράγραφος 6 του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 226-A/2007, για τη μεταβίβαση δικαιωμάτων στους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας (εκ των πραγμάτων, στην EDP) απαιτούνταν η καταβολή ποσού που θα αποτελούσε οικονομική και χρηματοοικονομική εξισορρόπηση. Κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 92 παράγραφος 1 του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 226-A/2007, το ποσό αυτό αντιστοιχούσε, για κάθε σταθμό παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, στη διαφορά μεταξύ, αφενός, της αγοραίας αξίας της εκμετάλλευσης έως τη λήξη της παραταθείσας διάρκειας, εκπεφρασμένης σε ταμειακές ροές, και, αφετέρου, της υπολειμματικής αξίας της επένδυσης, όπως καθοριζόταν στη μακροπρόθεσμη σύμβαση αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και προεξοφλούνταν με τα κατάλληλα προεξοφλητικά επιτόκια για καθένα από τις δύο συνιστώσες της τιμής. Η διάταξη αυτή παρείχε τη δυνατότητα αντιμετώπισης της συναλλαγής ως μη ενιαίας επένδυσης από χρηματοοικονομική άποψη, δεδομένου ότι χρησιμοποιούνται διαφορετικά επιτόκια για την προεξόφληση των ακόλουθων στοιχείων:
- α) της υπολειμματικής αξίας (που θα καταβληθεί στην EDP)·
  - β) των διαθέσιμων χρηματοοικονομικών ταμειακών ροών που συσσωρεύει η EDP από επακόλουθες πωλήσεις ηλεκτρικής ενέργειας παραγόμενης από τους εν λόγω υδροηλεκτρικούς σταθμούς (που θα καταβληθούν στην Πορτογαλία από την EDP και, τελικώς, από τους καταναλωτές).
- (20) Σύμφωνα με τις διατάξεις του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 226-A/2007, η EDP κατέβαλε στο πορτογαλικό Δημόσιο το ποσό των 759 εκατ. ευρώ ως αντάλλαγμα για την οικονομική και χρηματοοικονομική εξισορρόπηση της παράτασης των συμβάσεων παραχώρησης και των 27 υδροηλεκτρικών σταθμών. Το ποσό αυτό περιλαμβάνει το ποσό των 55 εκατ. ευρώ που αντιστοιχεί στον φόρο υδάτινων πόρων. Ως εκ τούτου, το καθαρό ποσό του εν λόγω ανταλλάγματος που κατέβαλε η EDP ανήλθε σε 704 εκατ. ευρώ.

2.5. Η καταγγελία

- (21) Στην καταγγελία που ελήφθη τον Σεπτέμβριο του 2012 διατυπώνονταν ο ισχυρισμός ότι η Πορτογαλία χορήγησε στην EDP παράνομη κρατική ενίσχυση, ασυμβίβαστη με την εσωτερική αγορά, ως αποτέλεσμα των δύο ακόλουθων διακριτών μέτρων:
- α) της αντιστάθμισης για λανθάνον κόστος στην EDP πριν από την ελευθέρωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας, την οποία η Επιτροπή ενέκρινε με την απόφασή της σχετικά με την κρατική ενίσχυση N 161/2004 — Υπερβάλλον

⁽¹⁾ Οι πορτογαλικές αρχές εξήγησαν ότι η αρχή σύμφωνα με την οποία παρέχεται αντιστάθμιση για τις μη αποσβεσθείσες επενδύσεις όταν τα αντίστοιχα στοιχεία ενεργητικού επιστρέφονται στο Δημόσιο με τη λήξη της παραχώρησης προβλεπόταν ήδη πριν από την ελευθέρωση του κλάδου βάσει του πορτογαλικού δικαίου.

κόστος στην Πορτογαλία [όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 12 ⁽¹⁾]: ο καταγγέλλων υποστηρίζει ότι, λόγω της μεταβολής των συνθηκών μετά την έκδοση της απόφασης της Επιτροπής, καθώς και της ασυνέπειας προς τους όρους της ανακοίνωσης της Επιτροπής σχετικά με τη μέθοδο ανάλυσης των κρατικών ενισχύσεων που σχετίζονται με λανθάνον κόστος (stranded cost) ⁽²⁾, η εγκριθείσα το 2004 ενίσχυση δεν θα είναι πλέον συμβατή με τους κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων της Ένωσης.

- β) της χαμηλής τιμής που κατέβαλε η EDP στην Πορτογαλία το 2007 για την παράταση, χωρίς δημόσια διαδικασία υποβολής προσφορών, της διάρκειας των συμβάσεων παραχώρησης του δικαιώματος χρήσης δημόσιων υδάτινων πόρων για παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας, που είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια κρατικών εσόδων προς όφελος της EDP.

2.6. Η απόφαση κίνησης της διαδικασίας

- (22) Στην απόφαση κίνησης της διαδικασίας η Επιτροπή αντέκρουσε το μέρος της καταγγελίας που αφορά την αντιστάθμιση λανθάνοντος κόστους και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν συντρέχουν λόγοι για να διαπιστωθεί ότι η ενίσχυση δεν είναι πλέον συμβατή με την εσωτερική αγορά.
- (23) Ωστόσο η Επιτροπή εξέφρασε αμφιβολίες σχετικά με την ενδεχόμενη κρατική ενίσχυση προς την EDP κατά την εφαρμογή του καθεστώτος χρήσης των υδάτινων πόρων. Η Επιτροπή κατέληξε στο προκαταρκτικό συμπέρασμα στην απόφαση κίνησης της διαδικασίας ότι, εάν επιβεβαιωθεί, το ενδεχομένως χαμηλό ποσό που κατέβαλε η EDP για την παράταση του δικαιώματος χρήσης δημόσιων υδάτινων πόρων, κατ' εφαρμογή του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 226-A/2007, φαίνεται ότι συνεπάγεται επιλεκτικό οικονομικό πλεονέκτημα για την EDP.
- (24) Όσον αφορά το συμβιβάσιμο, η Επιτροπή δεν διέκρινε στο συγκεκριμένο στάδιο κάποια κατάλληλη νομική βάση ώστε η ενδεχόμενη κρατική ενίσχυση προς την EDP να είναι συμβιβάσιμη με την εσωτερική αγορά.

2.6.1. Απουσία πρόσκλησης υποβολής προσφορών

- (25) Πρώτον, η Επιτροπή επισήμανε ότι η ανάθεση της χρήσης δημόσιων υδάτινων πόρων βάσει σύμβασης παραχώρησης για τον σκοπό της παροχής υπηρεσίας στην αγορά ενδέχεται να μην ενέχει οικονομικό πλεονέκτημα για τον δικαιούχο, στην περίπτωση που η σύμβαση παραχώρησης ανατίθεται ως αποτέλεσμα ανοικτής και χωρίς διακρίσεις διαδικασίας υποβολής προσφορών η οποία συγκεντρώνει επαρκή αριθμό ενδιαφερόμενων φορέων εκμετάλλευσης. Ωστόσο στην εν λόγω υπόθεση οι συμφωνίες καταγγελίας των συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας παρέτειναν εκ των πραγμάτων για περίπου 25 έτη κατά μέσο όρο το αποκλειστικό δικαίωμα της EDP να εκμεταλλεύεται τους σχετικούς σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας χωρίς τη διεξαγωγή οποιασδήποτε διαδικασίας υποβολής προσφορών. Συγκεκριμένα, η διοργάνωση διαδικασίας υποβολής προσφορών αποκλείεται βάσει των ανασταλτικών ρητρών των 27 συμφωνιών καταγγελίας των συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας μεταξύ της REN και της EDP.
- (26) Λαμβανομένων υπόψη του σημαντικού μεριδίου (27 %) που αντιπροσωπεύουν στην πορτογαλική αγορά οι σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, της θέσης της EDP στην πορτογαλική αγορά παραγωγής και χονδρικής προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας (55 %) και του συγκεκριμένου συμφέροντος της ύπαρξης υδροηλεκτρικών σταθμών σε ένα χαρτοφυλάκιο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, η Επιτροπή εκτίμησε ότι οι επίμαχες ανασταλτικές ρήτρες μπορεί να προκάλεσαν τον αποκλεισμό, για μεγάλο χρονικό διάστημα, από την είσοδο στην αγορά ενδεχόμενων ανταγωνιστών, οι οποίοι θα μπορούσαν να είχαν υποβάλει προσφορά σε ανοικτή διαδικασία υποβολής προσφορών. Επομένως, θα μπορούσε να διαπιστωθεί αδικαιολόγητο οικονομικό πλεονέκτημα υπέρ της EDP εάν από τη διαδικασία υποβολής προσφορών προέκυπτε τιμή υψηλότερη από εκείνη που κατέβαλε η EDP, αφαιρούμενης της οφειλόμενης στην επιχείρηση υπολειμματικής αξίας.

2.6.2. Υποστηρικτικές οικονομικές μελέτες οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για την εκτίμηση της τιμής της συναλλαγής

- (27) Δεύτερον, στην απόφαση κίνησης της διαδικασίας η Επιτροπή εκτίμησε ότι η επόμενη καλύτερη λύση, απουσία πρόσκλησης υποβολής προσφορών, θα ήταν η διεξαγωγή διαπραγμάτευσης υπό συνθήκες ανταγωνισμού μεταξύ των πορτογαλικών αρχών και της EDP. Εάν ενεργούσε ως φορέας της οικονομίας της αγοράς, η Πορτογαλία θα είχε επιδιώξει να εξασφαλίσει την υψηλότερη δυνατή απόδοση επί των παραχωρούμενων δημόσιων αγαθών. Σε μια τέτοια προσέγγιση η διαπραγμάτευση με την EDP θα είχε βασιστεί στην αποτίμηση που διενεργήθηκε το 2007 ⁽³⁾ η οποία αποδείχθηκε η ευνοϊκότερη για την Πορτογαλία, δηλαδή στην αποτίμηση που πρότεινε η REN.
- (28) Όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 44 της απόφασης κίνησης της διαδικασίας, η Πορτογαλία συμφώνησε σε τελική τιμή η οποία ανερχόταν σχεδόν στο ήμισυ της τιμής που προέκυψε από την αξιολόγηση της REN. Εάν η προτεινόμενη από τη REN αποτίμηση αποδειχθεί ορθότερη, δεν είναι ευλογοφανές ότι το Δημόσιο ενήργησε ως φορέας της οικονομίας της αγοράς κατά τη διαπραγμάτευση με την EDP.

⁽¹⁾ Απόφαση C(2004)3468 της Επιτροπής, της 22ας Σεπτεμβρίου 2004, σχετικά με την κρατική ενίσχυση N 161/2004, Υπερβάλλον κόστος στην Πορτογαλία (EE C 250 της 8.10.2005, σ. 9).

⁽²⁾ Εκδόθηκε από την Επιτροπή στις 26 Ιουλίου 2001 και κοινοποιήθηκε στα κράτη μέλη με την επιστολή SG(2001) D/290869 της 6ης Αυγούστου 2001.

⁽³⁾ Βλέπε αιτιολογική σκέψη 16 της απόφασης κίνησης της διαδικασίας.

2.6.3. Χρηματοοικονομική μεθοδολογία η οποία χρησιμοποιήθηκε για τον καθορισμό της τιμής της συναλλαγής

- (29) Τρίτον, διατυπώθηκαν πρόσθετες αμφιβολίες όσον αφορά τη μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για τον καθορισμό της τιμής της συναλλαγής. Η μέθοδος που καθορίζεται στο νομοθετικό διάταγμα αριθ. 226-A/2007 εφαρμόζει σε μεγάλο βαθμό την προσέγγιση που παρουσίασε η Caixa Banco da Investimento, στην οποία χρησιμοποιούνται δύο προεξοφλητικά επιτόκια ⁽¹⁾.
- (30) Η Επιτροπή είχε αμφιβολίες για το αν η μη χρήση του ίδιου προεξοφλητικού επιτοκίου, βάσει μόνο του κόστους κεφαλαίου της EDP, όπως πρότεινε η REN, μπορεί να συνεπάγεται οικονομικό πλεονέκτημα για την EDP. Η Επιτροπή επισήμανε ότι, εάν το χρησιμοποιηθέν επιτόκιο για την προεξόφληση της υπολειμματικής αξίας και των διαθέσιμων ταμειακών ροών ήταν ένα ενιαίο επιτόκιο WACC βασισμένο στο τυπικό κόστος κεφαλαίου ενός ευρωπαϊού παραγωγού ηλεκτρικής ενέργειας (7,55 %), η EDP θα έπρεπε να είχε καταβάλει 1 340 εκατ. ευρώ, ήτοι 581 εκατ. ευρώ περισσότερα από το ποσό που πραγματικά κατέβαλε.
- (31) Επομένως, στην απόφαση κίνησης της διαδικασίας η Επιτροπή εκτίμησε ότι, λαμβανομένης υπόψη της επιλογής των πορτογαλικών αρχών να παρατείνουν τις συμβάσεις παραχώρησης προς αποκλειστικό όφελος της EDP αντί να διενεργήσουν διαδικασία υποβολής προσφορών ανοικτή σε άλλους ανταγωνιστές για τον σκοπό αυτό, θα ήταν ορθότερο να χρησιμοποιηθεί προεξοφλητικό επιτόκιο βασισμένο στο πραγματικό WACC της EDP ώστε να αντικατοπτρίζεται το δικό της πραγματικό κόστος κεφαλαίου. Η REN ανέφερε ότι το πραγματικό WACC της EDP το 2007 ήταν 6,6 % και, επομένως, θα ήταν ορθό να χρησιμοποιηθεί η συγκεκριμένη τιμή αντί της τιμής 7,55 %. Επομένως, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι μπορεί να διαπιστωθεί αδικαιολόγητο οικονομικό πλεονέκτημα προς όφελος της EDP.

3. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ

- (32) Κατά την επίσημη έρευνα η Επιτροπή έλαβε παρατηρήσεις από τους καταγγέλλοντες και την EDP.
- (33) Οι καταγγέλλοντες ισχυρίστηκαν ότι μέσω της παράτασης των συμβάσεων παραχώρησης η EDP έλαβε κρατική ενίσχυση. Κατά την άποψή τους, το μέτρο συνιστά αντιστάθμιση για την απώλεια εσόδων.
- (34) Στην απάντησή της στις 19 Μαΐου 2014 η EDP υποστήριξε, αντιθέτως, ότι το μέτρο δεν συνιστά κρατική ενίσχυση. Πρώτον, η EDP υποστηρίζει ότι δεν αποκόμισε οποιοδήποτε οικονομικό πλεονέκτημα από την αναγνώριση το 2007 του δικαιώματος χρήσης δημόσιων υδάτινων πόρων έως τη λήξη της ωφέλιμης διάρκειας ζωής του εξοπλισμού στους 27 υδροηλεκτρικούς σταθμούς με συμβάσεις αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, εκτιμώντας ότι το εν λόγω δικαίωμα χορηγήθηκε υπό συνήθεις συνθήκες της αγοράς.
- (35) Σύμφωνα με την EDP, η ύπαρξη οικονομικού πλεονεκτήματος μπορεί να αποκλειστεί εάν το Δημόσιο ενεργεί ως ιδιώτης πωλητής σε συναλλαγή υπό συνθήκες ανταγωνισμού στην ανοικτή αγορά και επιδιώκει να εξασφαλίσει την καλύτερη τιμή για το στοιχείο ενεργητικού.
- (36) Η EDP ισχυρίζεται ότι δικαιούται να λάβει την υπολειμματική αξία των υδροηλεκτρικών σταθμών, εάν οι συμβάσεις αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας καταγγελθούν πριν από τη λήξη της ωφέλιμης διάρκειας ζωής των σταθμών. Επομένως, δεν ήταν οικονομικά βιώσιμη λύση για το Δημόσιο να προκηρύξει δημόσια διαδικασία υποβολής προσφορών το 2007 για την ανάθεση νέων συμβάσεων παραχώρησης υδάτινων πόρων.
- (37) Η EDP εκτιμά ότι, εάν το Δημόσιο είχε επιδώξει να εξασφαλίσει αξία υψηλότερη από την προκύπτουσα από τις ανεξάρτητες μελέτες, η EDP θα είχε επιλέξει να μην παρατείνει το δικαίωμα χρήσης των υδάτινων πόρων και να λάβει αμέσως, όπως δικαιούνταν, την υπολειμματική αξία των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.
- (38) Επιπλέον, η EDP εκτιμά ότι η μελέτη της REN σχετικά με την οικονομική αξία της παράτασης των συμβάσεων παραχώρησης περιέχει ακατάλληλες οικονομικές και χρηματοοικονομικές παραδοχές οι οποίες μειώνουν σημαντικά την αξία των δικαιωμάτων, το οποίο σημαίνει ότι η EDP δεν θα είχε δεχθεί ποτέ τα πορίσματα της συγκεκριμένης μελέτης για τον σκοπό «διμερούς διαπραγμάτευσης».
- (39) Επομένως, η EDP ισχυρίζεται ότι ο μονομερής καθορισμός της αξίας της παράτασης των συμβάσεων παραχώρησης, βάσει αντικειμενικής μεθοδολογίας αποτίμησης, αρκεί για να αποφευχθεί η ύπαρξη οικονομικού πλεονεκτήματος.
- (40) Δεύτερον, η EDP υποστηρίζει ότι η μεθοδολογία που καθορίζεται στο νομοθετικό διάταγμα αριθ. 226-A/2007 είναι αντικειμενική και βασίζεται σε γενικώς αποδεκτές αρχές οικονομικού υπολογισμού. Η εφαρμογή της καθιστά δυνατό τον συνεκτικό, δικαιολογημένο και μη αυθαίρετο υπολογισμό της αντιστάθμισης.

⁽¹⁾ Βλέπε αιτιολογική σκέψη 16 της απόφασης κίνησης της διαδικασίας.

- (41) Όσον αφορά τα κατάλληλα προεξοφλητικά επιτόκια τα οποία πρέπει να χρησιμοποιηθούν για τις ταμειακές ροές κάθε σταθμού, τόσο η Caixa Banco de Investimento όσο και η CSFB καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι το προεξοφλητικό επιτόκιο της υπολειμματικής αξίας των σταθμών θα πρέπει να αντικατοπτρίζει τον συμβατικό κίνδυνο που είναι εγγενής στη συγκεκριμένη αξία. Η EDP επισημαίνει ότι, δεδομένου ότι τέθηκαν σε ισχύ το 1995, όλες οι συμβάσεις αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας παρέχουν ήδη στην EDP το δικαίωμα να λάβει από τη REN την υπολειμματική αξία του σταθμού σε περίπτωση καταγγελίας των συμβάσεων πριν από την ημερομηνία λήξης τους. Επομένως, εάν η EDP δεν ενδιαφερόταν να παρατείνει το δικαίωμα χρήσης δημόσιων υδάτινων πόρων, θα είχε λάβει την υπολειμματική αξία από τη REN κατά την ημερομηνία λήξης κάθε σύμβασης αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.
- (42) Επιπλέον, η EDP εξηγεί ότι η υπολειμματική αξία των υδροηλεκτρικών σταθμών την οποία δικαιούται να ανακτήσει είναι στην πραγματικότητα πίστωση της EDP προς το Δημόσιο, μέσω της REN, από την έναρξη ισχύος των συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας το 1995. Η REN είναι επιχείρηση ελεγχόμενη από το πορτογαλικό Δημόσιο. Επομένως, ο κίνδυνος αθέτησης των υποχρεώσεων της πρέπει να συνδέεται με τον κίνδυνο του δημόσιου χρέους. Ως εκ τούτου, η EDP καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το προεξοφλητικό επιτόκιο για την επικαιροποίηση της συγκεκριμένης αξίας θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη μόνο τον κίνδυνο που συνδέεται με την αδυναμία της REN να τηρήσει τη συγκεκριμένη υποχρέωση.

4. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

- (43) Η Πορτογαλία απάντησε στις παρατηρήσεις των ενδιαφερομένων αλλά επικεντρώθηκε στο ζήτημα του λανθάνοντος κόστους, για το οποίο η Επιτροπή δεν εξέφρασε οποιαδήποτε αμφιβολία.
- (44) Τον Απρίλιο του 2016 η Επιτροπή ζήτησε από την Πορτογαλία πρόσθετες πληροφορίες. Η Πορτογαλία απάντησε στις 16 Απριλίου 2016 και διαβίβασε νομικές διευκρινίσεις σχετικά με τις διατάξεις του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 240/2004 και τα παραρτήματα των συμβάσεων παραχώρησης.

5. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ

5.1. Ύπαρξη ενίσχυσης

- (45) Σύμφωνα με το άρθρο 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης, ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχείρισης ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές.
- (46) Προκειμένου να συναχθεί συμπέρασμα σχετικά με την ύπαρξη ή μη κρατικής ενίσχυσης, η Επιτροπή πρέπει να εκτιμήσει κατά πόσον πληρούνται για το υπό εξέταση μέτρο τα σωρευτικά κριτήρια του άρθρου 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης (δηλαδή η μεταφορά κρατικών πόρων και η δυνατότητα καταλογισμού στο κράτος, το επιλεκτικό πλεονέκτημα, η δυνητική νόθευση του ανταγωνισμού και οι επιπτώσεις στις ενδοενοσιακές συναλλαγές).

5.1.1. Δυνατότητα καταλογισμού

- (47) Όσον αφορά τη δυνατότητα καταλογισμού, σε περιπτώσεις στις οποίες δημόσια αρχή χορηγεί πλεονέκτημα σε δικαιούχο, το μέτρο μπορεί εξ ορισμού να καταλογιστεί στο κράτος.
- (48) Η παράταση του δικαιώματος χρήσης δημόσιων υδάτινων πόρων για τον σκοπό της παραγωγής υδροηλεκτρικής ενέργειας προς όφελος της EDP, η οποία ενεργεί ως επιμέρους οντότητα που λαμβάνει την παραχώρηση της REN, προκύπτει από την εφαρμογή του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 226-A/2007 περί του καθεστώτος χρήσης των υδάτινων πόρων. Στις διατάξεις του συγκεκριμένου νομοθετικού διατάγματος ορίζονται επίσης οι κανόνες που πρέπει να εφαρμόζει το Δημόσιο για τον καθορισμό της πληρωμής που καταβάλλει η EDP ως αντάλλαγμα για τα οικονομικά οφέλη της παράτασης. Το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 226-A/2007 είναι δημόσια πράξη, η οποία εκδόθηκε και τέθηκε σε εφαρμογή από τις πορτογαλικές αρχές. Ως εκ τούτου, τα μέτρα ενίσχυσης που ενδεχομένως περιέχονται σε αυτό μπορούν να καταλογιστούν στην Πορτογαλική Δημοκρατία.

5.1.2. Κρατικοί πόροι

- (49) Όσον αφορά τον χαρακτηρισμό των πόρων ως κρατικών, η παροχή πρόσβασης σε δημόσια περιουσία ή φυσικούς πόρους ή η χορήγηση ειδικών ή αποκλειστικών δικαιωμάτων χωρίς κατάλληλη αμοιβή σύμφωνα με τις τιμές της αγοράς μπορεί να συνιστούν απώλεια κρατικών εσόδων⁽¹⁾.

(1) Βλέπε ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις κρατικές ενισχύσεις στην αντιστάμιση για παροχή δημόσιας υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος (EE C 8 της 11.1.2012, σ. 4), σημείο 33, όπου γίνεται αναφορά στην απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Μαΐου 2003, Connect Austria Gesellschaft für Telekommunikation GmbH κατά Telekom-Control-Kommission και Mobilkom Austria AG, C-462/99, ECLI:EU:C:2003:297, σκέψεις 92 και 93· και στην απόφαση του Πρωτοδικείου της 4ης Ιουλίου 2007, Bouygues και Bouygues Télécom SA κατά Επιτροπής, T-475/04, ECLI:EU:T:2007:196, σκέψεις 101, 104, 105 και 111.

- (50) Βάσει του πορτογαλικού νόμου αριθ. 58/2005 περί υδάτων και του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 226-A/2007, οι υδάτινοι πόροι εντός της πορτογαλικής επικράτειας ανήκουν στο πορτογαλικό Δημόσιο και κανένα νομικό ή φυσικό πρόσωπο δεν μπορεί να τους ιδιοποιηθεί ή να αποκτήσει την κυριότητά τους. Ως εκ τούτου, καταρχήν, τα οικονομικά οφέλη που απορρέουν από την αξιοποίηση δημόσιων υδάτινων πόρων παρέχονται μέσω κρατικών πόρων, κατά την έννοια του άρθρου 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης.
- (51) Φυσικοί πόροι με άυλη αξία, όπως το νερό ή ο αέρας, μπορεί να είναι απαραίτητοι και ενίοτε ζωτικής σημασίας για τους πολίτες. Ωστόσο, εάν η εκμετάλλευσή τους δεν είναι εμπορεύσιμη και/ή δεν αποδίδεται καμία οικονομική αξία στη χρήση τους, οι εν λόγω πόροι ενδέχεται να μη συνιστούν κατ' ανάγκη μέσο για την παροχή οικονομικών οφελών του είδους που προβλέπεται στο άρθρο 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης και, επομένως, ενδέχεται να μην χαρακτηρίζονται κρατικοί πόροι. Στην προκειμένη περίπτωση, το μέτρο συνίσταται στη χορήγηση δικαιώματος χρήσης υδάτινων πόρων οι οποίοι αποτελούν δημόσια περιουσία. Η ύπαρξη τιμής για τη συναλλαγή αποδεικνύει ότι στο εν λόγω δικαίωμα αποδίδεται οικονομική αξία. Επομένως, η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το μέτρο αφορά κρατικούς πόρους.
- (52) Το άρθρο 9 της οδηγίας 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου⁽¹⁾ θεσπίζει την αρχή της ανάκτησης κόστους για υπηρεσίες ύδατος, κατάλληλα κίνητρα στις πολιτικές τιμολόγησης του ύδατος για την αποτελεσματική χρήση υδάτινων πόρων και κατάλληλη συμβολή, μεταξύ άλλων, από τη βιομηχανία. Οι εν λόγω διατάξεις του δικαίου της Ένωσης αναγνωρίζουν οικονομική αξία σε διάφορες χρήσεις των υδάτων. Επιπλέον, σε κάθε περίπτωση, στην περίπτωση της Πορτογαλίας οι διατάξεις του άρθρου 91 του νομοθετικού διατάγματος αριθ. 226-A/2007 ορίζουν περαιτέρω ότι η χρήση δημόσιων υδάτινων πόρων για σκοπούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας συνεπάγονται οικονομική, ποσοτικά προσδιορίσιμη και εμπορεύσιμη αξία βάσει του πορτογαλικού δικαίου.
- (53) Ως εκ τούτου, η παράταση του δικαιώματος χρήσης υδάτινων πόρων για τον σκοπό της παραγωγής υδροηλεκτρικής ενέργειας προς όφελος της EDP, η οποία ενεργεί ως επιμέρους οντότητα που λαμβάνει την παραχώρηση της REN, όπως προβλέπεται στο νομοθετικό διάταγμα αριθ. 226-A/2007, φαίνεται να συνεπάγεται τη χρήση κρατικών πόρων κατά την έννοια του άρθρου 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης.

5.1.3. Απουσία πλεονεκτήματος

- (54) Το κατά πόσον μια συναλλαγή είναι σύμφωνη με τους όρους της αγοράς μπορεί επίσης να καθοριστεί με βάση μια γενικά αποδεκτή, τυποποιημένη μεθοδολογία εκτίμησης⁽²⁾. Μια τέτοια μεθοδολογία πρέπει να βασίζεται στα διαθέσιμα αντικειμενικά, επαληθεύσιμα και αξιόπιστα δεδομένα⁽³⁾, τα οποία θα πρέπει να είναι αρκετά λεπτομερή και να αντικατοπτρίζουν την οικονομική κατάσταση κατά τη στιγμή που αποφασίστηκε η συναλλαγή, λαμβανομένων υπόψη του επιπέδου κινδύνου και των μελλοντικών προσδοκιών⁽⁴⁾.
- (55) Στην απόφαση κίνησης της διαδικασίας η Επιτροπή εξέφρασε αμφιβολίες για το αν η οικονομική αποτίμηση της παράτασης των συμβάσεων παραχώρησης η οποία πραγματοποιήθηκε το 2007 ήταν υποτιμημένη λόγω της εφαρμογής διαφορετικών προεξοφλητικών επιτοκίων στις δύο συνιστώσες της, την υπολειμματική αξία των μη αποσβεσθέντων στοιχείων ενεργητικού και τις διαθέσιμες ταμειακές ροές που παράγονται από την εκμετάλλευση των υδροηλεκτρικών σταθμών.
- (56) Η τιμή της παράτασης που προέκυψε από την εκτίμηση του 2007 ανέρχεται σε 704 εκατ. ευρώ (κατόπιν αφαίρεσης φόρου ύψους 55 εκατ. ευρώ) και έχει δύο συνιστώσες. Πρώτον, περιλαμβάνει τις προεξοφλημένες διαθέσιμες ταμειακές ροές της εκμετάλλευσης των υδροηλεκτρικών σταθμών για την περίοδο 2020-2044⁽⁵⁾ (ποσό 2 115 εκατ. ευρώ προεξοφληθέν το 2007). Δεύτερον, περιλαμβάνει την καθαρή παρούσα αξία, το 2007, της υπολειμματικής αξίας (ποσό 1 356 εκατ. ευρώ προεξοφληθέν το 2007). Σημειώνεται ότι η EDP θα είχε το δικαίωμα να ανακτήσει την αξία των εν λόγω στοιχείων ενεργητικού εάν η Πορτογαλία είχε αποφασίσει να μη χορηγήσει την παράταση της σύμβασης παραχώρησης στην EDP.
- (57) Η Επιτροπή αμφισβήτησε το κατά πόσον η εφαρμογή χαμηλότερου συντελεστή προεξόφλησης στην υπολειμματική αξία των μη αποσβεσθέντων στοιχείων ενεργητικού είναι αποδεκτή από μεθοδολογική άποψη⁽⁶⁾.
- (58) Προκειμένου να αντικατοπτριστεί το γεγονός ότι η αξία των εν λόγω μη αποσβεσθέντων στοιχείων ενεργητικού που χρησιμοποιούνται για την εκμετάλλευση του σταθμού θα είναι γνωστή το 2020 και είναι, επομένως, λιγότερο αβέβαιη,

⁽¹⁾ Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (ΕΕ L 327 της 22.12.2000, σ. 1).

⁽²⁾ Βλέπε απόφαση του Πρωτοδικείου της 29ης Μαρτίου 2007, Scott κατά Επιτροπής, T-366/00, ECLI:EU:T:2007:99, σκέψη 134· και απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Δεκεμβρίου 2010, Seydaland Vereinigte Agrarbetriebe, C-239/09, ECLI:EU:C:2010:778, σκέψη 39.

⁽³⁾ Βλέπε απόφαση του Πρωτοδικείου της 16ης Σεπτεμβρίου 2004, Valmont Nederland BV κατά Επιτροπής, T-274/01, ECLI:EU:T:2004:266, σκέψη 71.

⁽⁴⁾ Βλέπε απόφαση του Πρωτοδικείου της 29ης Μαρτίου 2007, Scott κατά Επιτροπής, T-366/00, ECLI:EU:T:2007:99, σκέψη 158.

⁽⁵⁾ Το 2020 είναι το μέσο έτος λήξης των συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και της περιόδου αντιστάθμισης του λανθάνοντος κόστους για τους 27 υδροηλεκτρικούς σταθμούς που αφορούσε η συναλλαγή. Το 2044 είναι το μέσο έτος λήξης της περιόδου παράτασης των συμβάσεων παραχώρησης για τους 27 υδροηλεκτρικούς σταθμούς.

⁽⁶⁾ Βλέπε αιτιολογική σκέψη 51 της απόφασης κίνησης της διαδικασίας.

καθώς η σύμβαση συνάπτεται με εταιρείες που ελέγχονται από το πορτογαλικό Δημόσιο, οι τράπεζες χρησιμοποίησαν χαμηλότερο προεξοφλητικό επιτόκιο από το WACC που εφαρμόστηκε στις ταμειακές ροές, δηλαδή χρησιμοποίησαν το επιτόκιο μηδενικού κινδύνου πλέον περιθώριο 50-80 μονάδων βάσης (περίπου 4,6 % έναντι 7,8 % για το WACC). Η εφαρμογή χαμηλότερου προεξοφλητικού επιτοκίου αυξάνει την καθαρή παρούσα αξία της υπολειμματικής αξίας και μειώνει την τιμή της παράτασης. Δεδομένου ότι η υπολειμματική αξία δεν επηρεάζεται από τις ίδιες οικονομικές αβεβαιότητες που επηρεάζουν τις διαθέσιμες ταμειακές ροές, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η εφαρμογή του επιτοκίου μηδενικού κινδύνου είναι δικαιολογημένη.

- (59) Από την άλλη πλευρά, η χρήση του WACC για την εκτίμηση της καθαρής παρούσας αξίας των διαθέσιμων ταμειακών ροών (που θα παραχθούν στο διάστημα 2020 έως 2044 κατά μέσο όρο) αντιστοιχεί στην πρακτική της αγοράς. Δικαιολογείται από τον υψηλότερο λειτουργικό κίνδυνο στο πλαίσιο ελευθερωμένης αγοράς, την υλοποίηση της βηρικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας ⁽¹⁾, την ανάπτυξη πιο ολοκληρωμένης αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στοιχεία που συνεπάγονται συνολικά μεγαλύτερη αβεβαιότητα όσον αφορά την παραγωγή ταμειακών διαθέσιμων. Επομένως, η εφαρμογή του WACC στις προεξοφλημένες ταμειακές ροές είναι δικαιολογημένη.
- (60) Το WACC αξιολογήθηκε από την Caixa Banco de Investimento και τη CSFB με τη χρήση συνδυασμού προσέγγισης συγκριτικής αξιολόγησης (WACC παρόμοιων παραγόντων σε παρόμοιους τομείς) και προσέγγισης από τη βάση προς την κορυφή (εκ νέου υπολογισμός του WACC με τη χρήση δημόσιων δεδομένων της Bloomberg). Το WACC εκτιμήθηκε σε 7,72 % και 7,88 % από την Caixa Banco de Investimento και τη CSFB, αντίστοιχα. Η συγκεκριμένη προσέγγιση αντικατοπτρίζει την πρακτική της αγοράς και συνάδει με παρόμοιες προσεγγίσεις τις οποίες έχει ήδη επικυρώσει η Επιτροπή σε άλλες υποθέσεις ⁽²⁾.
- (61) Η Επιτροπή εξέφρασε επίσης αμφιβολίες για το κατά πόσον η μεθοδολογία που εφάρμοσε η REN, ο διαχειριστής συστήματος μεταφοράς, για την εκτίμηση της τιμής της παράτασης, από την οποία προέκυψε υψηλότερη τιμή (1 672 εκατ ευρώ), θα μπορούσε να θεωρηθεί περισσότερο ικανοποιητική προσέγγιση από τις αποτιμήσεις των δύο χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ⁽³⁾.
- (62) Ωστόσο η μεθοδολογία που πρότεινε η REN δεν αποτελεί πρακτική της αγοράς. Η προτεινόμενη τιμή της παράτασης δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη για τους ακόλουθους λόγους:
- α) Η REN εφάρμοσε ενιαίο προεξοφλητικό επιτόκιο τόσο στην υπολειμματική αξία όσο και στις διαθέσιμες ταμειακές ροές. Το συγκεκριμένο προεξοφλητικό επιτόκιο προϋποθέτει ότι το WACC προέρχεται από το WACC της EDP (6,6 %). Ωστόσο το WACC πρέπει να αντικατοπτρίζει την αποδοτικότητα που απαιτείται από ομάδα επενδυτών σε συγκεκριμένο τομέα σε συγκεκριμένη χώρα για συγκεκριμένο τύπο έργου. Το WACC υπολογίζεται συνήθως βάσει τόσο μιας προσέγγισης συγκριτικής αξιολόγησης (WACC συγκρίσιμων παραγόντων της αγοράς) όσο και μιας προσέγγισης από τη βάση προς την κορυφή, και περιλαμβάνει ειδική εκτίμηση κάθε συνιστώσας του WACC (συντελεστής βήτα, ασφάλιστρο κινδύνου αγοράς), η οποία δεν διενεργήθηκε στη μελέτη. Επομένως, προκύπτει ότι η μέθοδος της REN δεν εφαρμόζει την τυποποιημένη μεθοδολογία που εφαρμόζεται συνήθως στην αγορά.
- β) Επιπλέον, η αξιολόγηση της REN δεν μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από τις πορτογαλικές αρχές λόγω έλλειψης ανεξαρτησίας. Σύμφωνα με το πορτογαλικό νομικό πλαίσιο, η αξία της σύμβασης παραχώρησης έπρεπε να καθοριστεί βάσει των αξιολογήσεων δύο ανεξάρτητων οργανισμών, της CSFB και της Caixa Banco de Investimento εν προκειμένω, και οι αποτιμήσεις τους χρησιμοποιήθηκαν για να καθοριστεί το ύψος της τιμής της παράτασης. Όπως προαναφέρθηκε, στις αξιολογήσεις των CSFB και Caixa Banco de Investimento εφαρμόστηκε κατάλληλη μεθοδολογία. Η Επιτροπή θεωρεί ότι δεν έχει λόγο να κρίνει τις εν λόγω αξιολογήσεις ακατάλληλες για τον καθορισμό της αγοραίας αξίας της περιόδου παράτασης των συμβάσεων παραχώρησης.
- (63) Συμπερασματικά, κατόπιν δέουσας ανάλυσης, η μεθοδολογία που χρησιμοποίησε η Πορτογαλία για την εκτίμηση της τιμής της παράτασης μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητική.
- (64) Σε περίπτωση πρόσκλησης υποβολής προσφορών, η Πορτογαλία θα έπρεπε να καταβάλει στην EDP το ποσό των μη αποσβεσθέντων στοιχείων ενεργητικού με τη λήξη της περιόδου παραχώρησης της σύμβασης αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας (2020). Δεύτερον, η τιμή της παράτασης βασίζεται σε παραδοχή τιμών ηλεκτρικής ενέργειας ύψους 50 ευρώ/MWh. Επισημαίνεται ότι η αντιστάθμιση του λανθάνοντος κόστους που αξιολογήθηκε κατά το ίδιο διάστημα βασιζόταν σε εκτίμηση ύψους 36 ευρώ/MWh. Εάν ληφθεί υπόψη η συγκεκριμένη παραδοχή για τον υπολογισμό της τιμής της παράτασης, η Πορτογαλία θα είχε επιβαρυνθεί με αρνητική τιμή (- 15,4 εκατ. ευρώ της καθαρής παρούσας αξίας). Επομένως, οι παραδοχές όσον αφορά τις τιμές είναι αναμφίβολα ευνοϊκότερες για το πορτογαλικό Δημόσιο σε σύγκριση με τις παραδοχές που χρησιμοποιήθηκαν στην απόφαση για το λανθάνον κόστος και αντικατοπτρίζουν τη συντηρητική προσέγγιση την οποία εφάρμοσαν τα δύο χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κατά την αποτίμηση της τιμής της παράτασης.

⁽¹⁾ Η βηρική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας (MIBEL) ορίστηκε στη διεθνή συμφωνία μεταξύ της Πορτογαλικής Δημοκρατίας και του Βασιλείου της Ισπανίας για τη σύσταση βηρικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Η MIBEL υλοποιήθηκε μέσω σειράς νόμων που εκδόθηκαν στην Ισπανία (για παράδειγμα, διάταγμα ITC/2129/2006, της 30ής Ιουνίου 2006) και στην Πορτογαλία [για παράδειγμα, Portaria (εκτελεστικό διάταγμα) 643/2006, της 26ης Ιουνίου 2006].

⁽²⁾ Βλέπε για παράδειγμα Κρατικές ενισχύσεις — Ουγγαρία — SA.38454 (2015/C)(πρώην 2015/N) — Πιθανή ενίσχυση προς τον πυρηνικό σταθμό ηλεκτροπαραγωγής του Paks — Πρόσκληση για υποβολή παρατηρήσεων σύμφωνα με το άρθρο 108 παράγραφος 2 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EE C 8 της 12.1.2016, σ. 2) και T-319/12 και T-321/12 — Ισπανία και Ciudad de la Luz κατά Επιτροπής, ECLI:EU:T:2014:604, σκέψη 40, T-233/99 και T-228/99 — Land Nordrhein-Westfalen κατά Επιτροπής, ECLI:EU:T:2003:57, σκέψη 245.

⁽³⁾ Βλέπε αιτιολογικές σκέψεις 48 έως 51 της απόφασης κίνησης της διαδικασίας.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

- (65) Ως εκ τούτου, η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το μέτρο που παρέχει στην EDP το δικαίωμα να εκμεταλλεύεται υδροηλεκτρικούς σταθμούς για παρατάξεν χρονικό διάστημα με αντάλλαγμα την καταβολή του ποσού των 704 εκατ. ευρώ δεν πληροί όλες τις σωρευτικές προϋποθέσεις του άρθρου 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης και, επομένως, δεν συνιστά κρατική ενίσχυση,

ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΑΠΟΦΑΣΗ:

Άρθρο 1

Το μέτρο που έθεσε σε εφαρμογή η Πορτογαλία υπέρ της EDP — Energias de Portugal, SA σχετικά με την παράταση της χρήσης των δημόσιων υδάτινων πόρων για την παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας δεν συνιστά κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Άρθρο 2

Η παρούσα απόφαση απευθύνεται στην Πορτογαλική Δημοκρατία.

Βρυξέλλες, 15 Μαΐου 2017.

Για την Επιτροπή
Margrethe VESTAGER
Μέλος της Επιτροπής